

Altres disposicions

Decret 314/2022, del 20 de juliol del 2022

Decret 314/2022, del 20-7-2022, de publicació del Programa de medi d'Andorra de primera ensenyança de Formació Andorrana.

Exposició de motius

Vist l'article 17 de la Llei qualificada d'educació, del 3 de setembre de 1993, en el qual s'estableix que els principis rectors del sistema educatiu andorrà i les seves modalitats, els nivells, els cicles, els cursos i les opcions establerts per la Llei es desenvoluparan per un reglament que en determinarà els programes;

Vist l'apartat 2 de l'article 9 de la Llei qualificada esmentada, en el qual es reconeix que els alumnes tenen dret que el seu rendiment escolar sigui valorat amb criteris objectius;

Vist l'article 11 de la Llei esmentada, en el qual es reconeix el dret de llibertat de càtedra dels docents, sempre que s'exerceixi des del respecte a la Constitució i amb una finalitat educativa;

Vist l'article 4.1 de la Llei 17/2018, del 26 de juliol, d'ordenament del sistema educatiu andorrà, en el qual s'especifica que correspon al Govern desenvolupar, aprovar i publicar els referents curriculars de les àrees d'aprenentatge o assignatures dels diversos ensenyaments;

Vist l'article 6 de la Llei esmentada, en el qual es defineix programa com el conjunt d'elements curriculars que han de ser objecte d'ensenyament, aprenentatge i avaluació en un nivell educatiu o un diploma determinat;

Vist l'article 57 de la Llei esmentada, el qual determina l'àrea d'aprenentatge de medi d'Andorra;

Vist el Decret del programa de primera ensenyança de Formació Andorrana del 7-10-1998, en el qual es publica, a l'annex, el programa de medi d'Andorra;

Atès que el Pla estratègic de renovació i millora del sistema educatiu andorrà ha comportat una revisió del marc curricular del sistema educatiu andorrà per adoptar un enfocament per competències, determinar unes competències específiques i actualitzar els sabers de les àrees d'aprenentatge;

Atesa la necessitat de presentar íntegrament totes les parts del programa i desenvolupar-ne les prescripcions i les orientacions en virtut de l'actualització mencionada, i que convé aprovar el nou programa, amb l'entrada en vigor del qual es deroga la part de l'annex relativa al programa de medi d'Andorra del Decret del programa de primera ensenyança de Formació Andorrana del 7-10-1998;

Ateses les consideracions esmentades, a proposta de la ministra d'Educació i Ensenyament Superior, el Govern, en la sessió del 20 de juliol del 2022, aprova el Decret del 20-07-2022 de publicació del Programa de medi d'Andorra de primera ensenyança de Formació Andorrana, amb el contingut següent:

Article 1. *Objecte*

Aquest Decret fixa el Programa de medi d'Andorra de primera ensenyança de Formació Andorrana, establert en l'article 57 de la Llei 17/2018, del 26 de juliol, d'ordenament del sistema educatiu andorrà.

Article 2. *Condicions en què s'aplica el programa*

El Programa de medi d'Andorra de primera ensenyança s'implementa en les condicions i en els termes determinats per la normativa reguladora dels convenis de Formació Andorrana.

Article 3. *Programa de medi d'Andorra*

El Programa de medi d'Andorra s'inclou a l'annex.

Disposició derogatòria

Es deroga la part de l'annex relativa al Programa de medi d'Andorra del Decret del programa de primera ensenyança de Formació Andorrana del 7-10-1998.

Disposició final

Aquest Decret entra en vigor l'endemà de ser publicat al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

Cosa que es fa pública per a coneixement general.

Andorra la Vella, 20 de juliol del 2022

Xavier Espot Zamora
Cap de Govern

Annex. Programa de medi d'Andorra

Medi

Programa de medi d'Andorra de primera ensenyança de Formació Andorrana

Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior

Govern d'Andorra

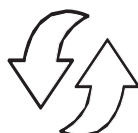
BOPA

Butlletí Oficial del
Principat d'Andorra

Núm. 90

27 de juliol del 2022

4/42

Programa de medi d'Andorra de primera ensenyança de Formació Andorrana

Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior

Govern d'Andorra

Programa de medi d'Andorra de primera ensenyança de Formació Andorrana

Aquest programa correspon a l'annex del Decret del 20-07-2022 de publicació del Programa de medi d'Andorra de primera ensenyança de Formació Andorrana

Coordinat per: Salvador Sala, cap de l'Àrea d'Ordenament Curricular

Grup de redacció del Programa:

Joan Pagès, catedràtic emèrit del Departament de Didàctica de la llengua i la literatura, i de les ciències socials de la Universitat Autònoma de Barcelona

Antoni Santisteban, professor titular del Departament de Didàctica de la llengua i la literatura, i de les ciències socials de la Universitat Autònoma de Barcelona

Mercè Vázquez, tècnica especialitzada de l'Àrea d'Ordenament Curricular, coordinadora del grup de redacció

Dipòsit legal: AND.336-2022
ISBN: 978-99920-0-951-2

Adreça i contacte:

Àrea d'Ordenament Curricular
Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior
Avinguda Rocafort, 21-23. AD600 Sant Julià de Lòria
www.educacio.ad

Índex

<u>Introducció.....</u>	<u>6</u>
<u>Competències específiques</u>	<u>8</u>
C1. Situar-se en l'espai geogràfic d'Andorra	9
Orientacions didàctiques de la C1	10
Criteris d'avaluació de la C1	10
Expectatives de final de cicle de la C1	11
C2. Situar-se en el temps social i històric d'Andorra a partir d'evidències i fonts històriques	13
Orientacions didàctiques de la C2	14
Criteris d'avaluació de la C2.....	15
Expectatives de final de cicle de la C2	15
C3. Interpretar qüestions socials	17
Orientacions Didàctiques de la C3.....	18
Criteris d'avaluació de la C3.....	18
Expectatives de final de cicle de la C3	19
<u>Recursos d'aprenentatge.....</u>	<u>21</u>
Bloc 1. Jo i les altres persones	22
Orientacions didàctiques del bloc 1	24
Bloc 2. Espai i societat	26
Orientacions didàctiques del bloc 2	29
Bloc 3. Història i memòria	30
Orientacions didàctiques del bloc 3	33
<u>Quadres de síntesi</u>	<u>34</u>
Quadre de síntesi de la C1	35
Quadre de síntesi de la C2	37
Quadre de síntesi de la C3	39

BOPA

Butlletí Oficial del
Principat d'Andorra

Núm. 90

27 de juliol del 2022

8/42

Introducció

El programa de medi d'Andorra de primera ensenyança de Formació Andorrana pretén que l'alumnat assoleixi les competències necessàries per situar-se en l'espai andorrà i en el temps que li ha tocat viure, connectant el passat, el present i el futur, en relació amb el territori, les persones i les activitats humanes. Així mateix, vol que sigui competent per enfrontar-se a les qüestions socials que se li puguin plantejar, a partir de la interpretació de les fonts d'informació, per fer-se una opinió i argumentar de manera coherent sobre aquestes qüestions, i prendre decisions responsables com a part de la ciutadania que participa de la vida democràtica.

És essencial el reconeixement de la pròpia identitat individual i col·lectiva per valorar amb respecte altres identitats, així com la pluralitat d'idees i la diversitat cultural i de tota mena. Cal conèixer l'organització tradicional d'Andorra i l'evolució que ha seguit quant als drets i deures i l'avenç en valors democràtics. Cal analitzar l'ocupació de l'espai per part de la població andorrana, la transformació del territori a partir de les activitats econòmiques, la urbanització o les comunicacions, tenint en compte la importància de la protecció de l'espai natural andorrà. Quant a la història d'Andorra, cal que l'alumnat analitzi els canvis socials més significatius que s'han produït, des de la societat tradicional a l'actual, a partir de la interpretació d'evidències i de fonts històriques. Cal comprendre la importància de totes les persones, de totes les condicions, en aquests processos històrics, així com valorar la importància de la conservació del patrimoni natural, material o immaterial.

Competències específiques

Les competències específiques que han d'assolir els alumnes de Formació Andorrana de primera ensenyança són tres: situar-se en l'espai, situar-se en el temps i interpretar qüestions socials. La primera, situar-se en l'espai geogràfic d'Andorra, comporta tenir consciència territorial del lloc on es troba casa seva, la seva escola, la seva parròquia, on és Andorra respecte a Europa i el món, i ser capaç de representar aquestes realitats. A més, han d'analitzar l'acció humana sobre el medi i l'impacte d'aquesta acció, i valorar l'evolució del paisatge. Aquestes anàlisis permetran a l'alumne comprendre els aspectes positius i negatius d'aquesta evolució.

La segona competència ha de permetre als infants situar-se en el temps social i històric d'Andorra a partir de l'estudi d'evidències i fonts històriques. Això vol dir que els alumnes han de començar per situar-se en un temps personal i familiar, per arribar després a saber usar convencions de datació i periodització. Cal que interpretin les causes i conseqüències dels fets històrics i dels canvis i continuïtats que hi ha hagut en la història d'Andorra a curt, mitjà i llarg termini. Els infants han de fer història; és a dir, han d'aproximar-se a les evidències i fonts històriques per interpretar-les i construir els propis relats històrics amb una temporalitat coherent i amb un llenguatge pertinent.

La tercera competència incideix en la formació d'un pensament crític. Interpretar qüestions socials que afecten Andorra i el món fomenta la reflexió científicosocial sobre la societat actual. Aquestes qüestions socials poden presentar la forma de problemes, qüestions o fenòmens socials. Sovint són fruit de les interrelacions entre persones i grups, que donen lloc a conflictes i a situacions de desigualtat i injustícia, realitats que cal afrontar des de la defensa dels drets humans, i proposar alternatives als problemes que hi pot haver al carrer, a la feina, a la família, a l'escola o a la parròquia. Per aquesta raó, és necessari formar el pensament crític de l'alumnat, perquè els infants valorin críticament situacions i actituds dels actors socials, i el pensament creatiu perquè imaginin alternatives, prenguin decisions i participin en la millora de la realitat social. Cal, en últim terme, desenvolupar una consciència ciutadana basada en el compromís social, la responsabilitat i la solidaritat.

A més, per fomentar el desenvolupament d'una cultura i d'una ciutadania democràtiques s'han destacat els aspectes del programa que hi estan relacionats. En efecte, s'indiquen al llarg del programa, amb el símbol¹ que representa el model competencial del Marc de referència de competències d'una cultura democràtica del Consell d'Europa, els aspectes relacionats amb la formació d'una ciutadania activa i responsable, amb consciència crítica, capaç de respectar els altres, col·laborar pel bé de la col·lectivitat i participar en una societat democràtica i plural.

¹ La relació amb les competències d'una cultura democràtica del Consell d'Europa s'indica amb el símbol següent:

C1. Situar-se en l'espai geogràfic d'Andorra

Aquesta competència té com a finalitat la construcció de la consciència geogràfica dels alumnes en el sentit que se sàpiguen i se sentin membres del territori que ocupa una comunitat com l'andorrana.² Un territori que ha estat construït en el passat pels nostres predecessors, però que alhora també ha definit la identitat i la manera de viure dels andorrans.

Situar-se en l'espai geogràfic d'Andorra vol dir prendre consciència de la dimensió geogràfica i, per tant, espacial i territorial de la pròpia existència. Vol dir identificar les relacions entre la comunitat i el seu medi i les seves característiques naturals i humanes. Vol dir progressar des de la vivència i la percepció subjectiva de l'espai cap a una visió més objectiva i àmplia de l'espai que faci possible ubicar la ciutadania en horitzons i en escales territorials properes i allunyades en els quals s'inclou la seva comunitat.³

La localització i la representació de l'espai implica el coneixement dels llocs i la comprensió de tots els fenòmens humans i socials que s'hi produeixen, i, en particular, els que es relacionen amb el medi físic i amb els problemes mediambientals de la comunitat.⁴ Saber localitzar els llocs físics i humans i els fenòmens i processos que hi succeeixen és molt important, però encara ho és més saber on es produeixen, per què es produeixen, què els origina, quin impacte tenen i quines són les seves conseqüències. Aquesta localització implica el desenvolupament d'habilitats cartogràfiques que s'inicien a partir d'espais propers i cap als espais més llunyans.

L'espai geogràfic és una producció social, resultat de les relacions complexes i les decisions humanes sobre el medi al llarg del temps. Desenvolupar la consciència de territorialitat suposa també identificar les interrelacions complexes i les dependències entre medi físic i medi humà, en el present i en el passat, i projectar-se en el futur. En l'espai -i en la cartografia que el representa- s'hi troben evidències de processos evolutius anteriors que l'alumne ha de descobrir, analitzar i interpretar. Però sense oblidar que aquest espai també permet una projecció cap a futurs desitjables. La introducció del futur a partir de situacions del present permet aprendre a prendre decisions territorials i a imaginar-se alternatives a allò que pensem que és inevitable. És l'oportunitat d'entendre l'imperatiu d'un desenvolupament sostenible i equitatiu.⁵

² Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 6, "Consciència cívica"; 18, "Coneixement i comprensió crítica d'un mateix", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

³ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 3, "Valorar la democràcia, la justícia, l'equitat, la igualtat i l'estat de dret"; 4, "Obertura a la diversitat cultural i a altres creences, visions del món i pràctiques"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

⁴ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 15, "Habilitats lingüística, comunicativa i plurilingües"; 19, "Coneixement i comprensió crítica del llenguatge i la comunicació", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

⁵ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 2, "Valorar la diversitat cultural"; 4, "Obertura a la diversitat cultural i a altres creences, visions del món i pràctiques"; 9, "Tolerància envers l'ambigüitat"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

Orientacions didàctiques de la C1

Els infants, en aquest nivell educatiu, passen d'una concepció inicial de l'espai experimentat per ells mateixos i que parteix del seu propi cos (espai viscut) a una percepció de l'espai cada vegada més abstracta. De mica en mica, adquireixen destreses per llegir, interpretar i representar l'espai. En aquest sentit, és important que s'iniciïn en el coneixement d'espais propers que aportin possibilitats més grans d'exploració directa, tot i que es poden fer servir a l'aula experiències de viatge, exploracions d'altres ambients, etc. La raó fonamental és crear un sentit d'identitat, al mateix temps que s'estimula i es promou la creació de models explicatius. També és convenient aprendre a llegir i representar aquests espais fent servir la simbologia cartogràfica, realitzant plànols i mapes de l'espai proper, utilitzant-ne l'escala i decidint la millor manera de representar-hi la informació rellevant.⁶

La localització i la representació de l'espai, la determinació de l'impacte de les accions humanes i els processos evolutius del passat, del present i del futur impliquen l'aprenentatge de les tècniques del treball cartogràfic, des de l'escala fins a la descodificació de la informació de plànols i mapes. I també construir-los per representar-hi els resultats de les indagacions fetes. L'aprenentatge ha d'iniciar-se en espais petits i propers, amb la utilització de l'escala gràfica, primer, i a poc a poc de l'escala numèrica. També és convenient utilitzar altres recursos com els que es deriven de l'observació directa i indirecta (a través de pintures, dibuixos, fotografies i vídeos), de fonts estadístiques i de fonts escrites de tota mena.

A la primera ensenyança, els alumnes comencen a superar l'egocentrisme i accepten, també, l'existència de més d'un punt de vista simultani. És el moment, doncs, de treballar punts de vista diversos sobre la realitat que els envolta a partir de la comparació de llocs pròxims (la realitat andorrana) i llunyans (Europa, el món) o el treball a diferents escales espacials. I també de diferents descripcions del territori, del medi, en el passat i en l'actualitat a través, per exemple, de la literatura i de la premsa.⁷

Criteris d'avaluació de la C1

⁶ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 6, "Consciència cívica"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 15, "Habilitats lingüística, comunicativa i plurilingües"; 18, "Coneixement i comprensió crítica d'un mateix"; 19, "Coneixement i comprensió crítica del llenguatge i la comunicació", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

⁷ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 2, "Valorar la diversitat cultural"; 4, "Obertura a la diversitat cultural i a altres creences, visions del món i pràctiques"; 9, "Tolerància envers l'ambigüitat"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 15, "Habilitats lingüística, comunicativa i plurilingües", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

CA1. Precisió

La precisió, a l'hora de situar-se en l'espai geogràfic d'Andorra, significa determinar de manera no equívoca o vaga els elements que el configuren, per localitzar persones, objectes o llocs, per establir recorreguts o per identificar les millors rutes en funció dels condicionants.

CA2. Rigor

Situar-se amb rigor en l'espai geogràfic d'Andorra vol dir situar-se fonamentant la pròpia opinió en evidències, seleccionant i tractant les fonts que permeten treballar les problemàtiques relacionades amb l'organització o gestió de l'espai geogràfic sense caure en contradiccions.

CA3. Sentit crític

El sentit crític és la qualitat referida al fet de discernir la consistència de fets o proposicions que, en general, s'accepten com a vertaders. En aquest sentit, el sentit crític a l'hora de situar-se en l'espai geogràfic vol dir interpretar els processos evolutius del paisatge i els efectes negatius que han provocat i valorar quins tipus d'actituds de les persones o de les comunitats beneficien un creixement sostenible.

Expectatives de final de cicle de la C1

PRIMER CICLE

CA1. Precisió

Al final de primer cicle de primera ensenyança, quan l'alumne se situa en l'espai geogràfic d'Andorra, pren consciència del lloc on viu i on es relaciona amb altres persones. En aquest sentit, identifica amb precisió els elements físics i humans que configuren el seu paisatge més proper (cursos d'aigua, vegetació, vies de comunicació, edificis, etc.), així com els signes o símbols que figuren en les diferents representacions de l'espai (lliure o convencional). A més, estableix petits recorreguts de la seva vida quotidiana, relaciona els elements d'un plànol amb elements reals de l'espai representat fent servir diferents escales de representació (més properes i llunyanes) i fa ús del vocabulari espacial adaptat al context que s'està fent servir.

CA2. Rigor

L'alumne, amb l'ajuda del docent, fa un ús rigorós de les fonts (selecciona, organitza i extreu la informació pertinent i la posa en relació amb altres tipus de fonts) per explorar les relacions que estableixen les persones amb l'espai (p. e., espai de treball, d'oci, de descans, etc.). En aquest sentit, descriu i compara les diferències en l'ús d'alguns dels seus espais propers. A més, caracteritza el paisatge que l'envolta, així com les funcions d'algunes de les professions del seu entorn.

CA3. Sentit crític

Finalment, reconeix l'impacte de la conducta humana sobre el medi ambient. Per fer-ho, reconeix els hàbits de consum, determina com les decisions de consum afecten o han afectat el medi que l'envolta i identifica quines accions s'han fet o es fan per tal de millorar el medi ambient.

SEGON CICLE

CA1. Precisió

Al final de segon cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan se situa en l'espai geogràfic d'Andorra, pren consciència de la pertinença com a habitant de la seva parròquia. En aquest sentit, localitza amb precisió diferents elements del seu entorn proper i llunyà fent servir tècniques cartogràfiques i descodificant els signes i símbols presents a les representacions de l'espai. L'alumne identifica amb precisió sistemes o trames en el paisatge relacionats amb les comunicacions, el relleu, la xarxa hidrogràfica, etc., i estableix relacions entre diferents elements del paisatge, com ara entre el relleu, la hidrografia, les comunicacions i els assentaments humans. A més, fa ús del vocabulari espacial adaptat al context. També es desplaça per l'espai segons les indicacions d'un plànol o a partir d'uns punts de referència comuns.

CA2. Rigor

L'alumne, amb l'ajuda del docent, fa un ús rigorós de les fonts (selecciona, organitza i extreu la informació pertinent i la posa en relació amb altres tipus de fonts) per tal de reconèixer la incidència del comportament humà sobre el medi ambient. I ho fa quan identifica les principals condicions necessàries per mantenir la vida (necessitats bàsiques humanes, però no només, també les dels animals, etc.), caracteritza l'entorn i explica com les persones s'han adaptat i s'adapten a l'espai, al clima i a les característiques físiques de l'entorn andorrà i el compara amb altres realitats (Europa o el món).

CA3. Sentit crític

Finalment, l'alumne reconeix que existeix la necessitat d'assegurar la sostenibilitat de l'entorn, i ho fa identificant els interessos que hi ha darrere dels canvis en els usos del sòl en un temps determinat, a escala andorrana i europea, relaciona aquests canvis d'ús del sòl dels darrers anys i indica com han afectat el benestar humà. També explica com els hàbits de consum actuals i passats incideixen en l'entorn, i preveu les conseqüències futures de les accions humanes sobre el medi. En darrer lloc, valora algunes de les mesures de preservació del medi.

TERCER CICLE

CA1. Precisió

Al final de tercer cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan se situa en l'espai geogràfic d'Andorra, pren consciència de la pertinença com a habitant i ciutadà andorrà i fa compatible aquesta consciència amb una de més global. En aquest sentit, l'alumne ubica amb precisió les problemàtiques tractades a escala local i global fent ús de tècniques cartogràfiques i compara l'espai proper (parròquia, Andorra) amb espais més llunyans o fent servir diferents moments. A més, fa ús del vocabulari espacial segons el context.

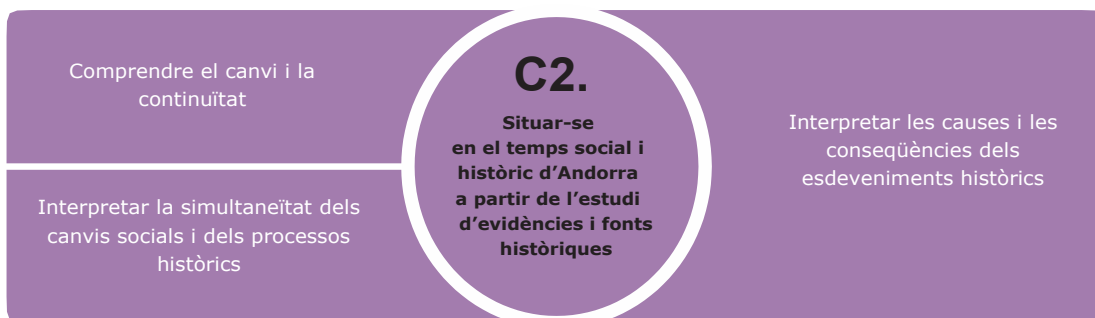
CA2. Rigor

L'alumne, amb l'ajuda del docent, fa un ús rigorós de les fonts (selecciona, organitza i extreu la informació pertinent i la posa en relació amb altres tipus de fonts) per raonar sobre les formes d'interdependència entre el medi ambient i l'activitat humana o l'econòmica. Així, l'alumne determina, dins d'una cadena de producció, el paper dels diferents protagonistes (productor, distribuïdor i consumidor). També identifica, dins de l'espai objecte d'estudi, els llocs que responen específicament a les diferents necessitats, els caracteritza i els compara amb exemples d'altres territoris. A més, identifica l'escala que s'ha de prendre en consideració depenent de la problemàtica tractada (local, nacional, continental o mundial).

CA3. Sentit crític

Finalment, l'alumne, quan raona sobre quins canvis són necessaris en les pautes de producció i consum a escala local i global per garantir la sostenibilitat del planeta, analitza i valora els canvis en els hàbits de consum dels darrers anys i el seu impacte, i analitza el paper dels mitjans de comunicació de masses i les xarxes socials davant de les problemàtiques mediambientals.

C2. Situar-se en el temps social i històric d'Andorra a partir d'evidències i fonts històriques

Aquesta competència ha de permetre a l'alumne construir la seva consciència històrica, és a dir, saber-se membre de la història, i mostrar-li que el temps és present en totes les accions o experiències, en el nostre pensament, el llenguatge i les narracions. L'alumne ha de ser capaç d'identificar les relacions entre el passat, el present i el futur de la història de la comunitat i dels seus habitants. **Situar-se en el temps en el nivell educatiu de primera ensenyança implica fonamentalment la iniciació en el temps històric, fet que permet comprendre i explicar els canvis i les continuïtats de les societats i relacionar el passat amb el present i el futur.**⁸ El temps ens fa sentir protagonistes del present i descobrir la nostra historicitat.

El domini del temps social i històric té dos components fonamentals: la datació i la periodització, és a dir, la medició i l'organització del que ha succeït de manera cronològica i l'explicació dels canvis i de les continuïtats. L'aprenentatge del temps convencional implica adquirir les nocions temporals cronològiques imprescindibles per arribar a copsar el temps històric. La mesura del temps s'inicia amb l'aprenentatge de les convencions que s'utilitzen en el present (per exemple, el calendari laboral, el festiu, l'escolar, etc.) i acaba en finalitzar la primera ensenyança, amb la cronologia i la periodització històrica andorrana i europea (per exemple, la identificació dels segles i dels noms i de la durada de les principals etapes històriques i de les dates d'alguns fets històrics rellevants del passat d'Andorra, d'Europa i del món).

Situar-se en el temps social i històric vol dir interpretar els canvis i les continuïtats d'esdeveniments històrics de la societat andorrana i les seves causes i conseqüències basant-se en evidències i fonts. Això permet que l'alumne aprengui a ubicar les causes i les conseqüències en un moment determinat i a interpretar-les, prenent consciència que hi ha opinions i punts de vista diferents sobre un mateix fet o esdeveniment, i esbrinar els arguments en què es basen.⁹

Aquesta competència implica també descriure i identificar etapes i processos històrics simultanis, comparar-los a partir de casos concrets i esbrinar-ne les causes i les conseqüències.¹⁰ La comparació de fets i d'esdeveniments o de processos és fonamental per a la comprensió del canvi i de la continuïtat, de

⁸ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 15, "Habilitats lingüística, comunicativa i plurilingüe", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

⁹ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 2, "Valorar la diversitat cultural"; 4, "Obertura a l'alteritat cultural i a altres creences, visions del món i pràctiques"; 5, "Respecte"; 9, "Tolerància envers l'ambigüïtat"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 14, "Flexibilitat i adaptabilitat"; 15, "Habilitats lingüística, comunicativa i plurilingüe", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

¹⁰ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

la durada i de la multicausalitat històrica i social. En aquest nivell educatiu, l'alumnat ha de poder construir un mapa de la temporalitat històrica a partir del seu present, del temps viscut, que actua durant bona part de l'etapa com l'únic temps de referència conegut. Per aquesta raó, la comparació de situacions del passat, en períodes diferents, amb el present o la comparació del que succeeix en un mateix temps en indrets diferents, facilita la comprensió dels referents teòrics de la temporalitat, com la successió, la simultaneïtat o contemporaneïtat, les perioditzacions, les diferents durades i ritmes evolutius i, sens dubte, l'explicació causal, la intencional i l'empatia històrica.¹¹

Orientacions didàctiques de la C2

L'aprenentatge de la temporalitat i de la consciència històrica ha d'exemplificar-se en primer lloc a Andorra, el seu present, el seu passat i, en especial, el seu futur, atès que aquest és el temps en què podran intervenir els nens i les nenes i el motor de les decisions personals i socials.

L'aprenentatge de les convencions de datació i periodització s'ha de portar a terme a partir de la comprensió dels sistemes de mediació que s'utilitzen en la vida quotidiana i que són els que ordenen els nostres temps (el calendari laboral i l'escolar, el calendari atmosfèric i de les estacions de l'any, el calendari religiós i el calendari festiu, els dies, les setmanes, els mesos i els anys, per acabar amb el domini del segle i del calendari cristià). S'haurien d'utilitzar línies del temps senzilles per datar i ordenar successivament i simultàniament fets de la vida quotidiana del passat recent i arbres genealògics de la família per treballar, alhora, la successió i la simultaneïtat. Els fets més importants de la història d'Andorra i d'Europa s'hauran d'identificar i d'ubicar cronològicament i s'hauran d'argumentar les raons per les quals aquests fets han estat considerats importants en el passat de la comunitat.¹²

L'ordenació d'esdeveniments i la classificació d'objectes i coses que hagin canviat o que no ho hagin fet entre dos moments o més del passat i el present s'ha de basar en tota mena d'evidències, des de les més properes -les patrimonials, les relacionades amb la cultura material o amb l'art, les fonts orals- fins a fonts escrites de tota mena i visuals (bàsicament la fotografia, la pintura, l'escultura i el cinema). Aquestes evidències s'han d'utilitzar per explicar els canvis i les continuïtats i, fonamentalment, per identificar-ne les causes i les conseqüències. També es pot recórrer a històries populars i tradicionals, a llegendes o a determinades tradicions i costums arrelats al medi d'Andorra.

La comparació entre situacions de diferents moments del passat i situacions de distintes comunitats del present ha de permetre la identificació i l'explicació de successions i simultaneïtats, així com l'existència de percepcions i d'interpretacions diverses i la realització de judicis de valor argumentats davant de certes situacions del passat i del present.¹³

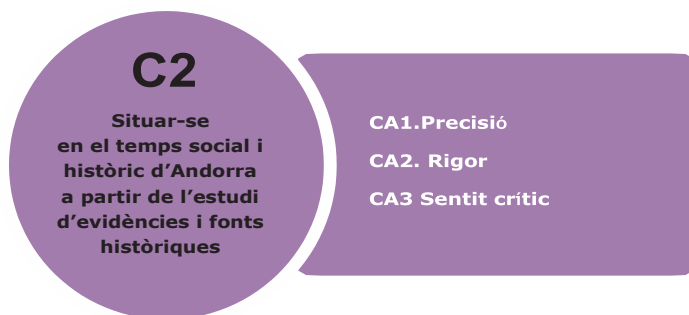

¹¹ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 2, "Valorar la diversitat cultural"; 4, "Obertura a la diversitat cultural i a altres creences, visions del món i pràctiques"; 5, "Respecte"; 9, "Tolerància envers l'ambigüitat"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 13, "Empatia"; 15, "Habilitats lingüística, comunicativa i plurilingüe", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

¹² Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 6, "Consciència cívica"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

¹³ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 2, "Valorar la diversitat cultural"; 4, "Obertura a la diversitat cultural i a altres creences, visions del món i pràctiques"; 9, "Tolerància envers l'ambigüitat"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 15, "Habilitats lingüística, comunicativa i plurilingüe", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

Criteris d'avaluació de la C2

CA1. Precisió

Situar-se en el temps històric amb precisió vol dir utilitzar les convencions cronològiques per datar els fets i perioditzar-los segons la lògica dels canvis analitzats.

CA2. Rigor

Situar-se en el temps històric amb rigor vol dir seleccionar, tractar i fonamentar la interpretació de fets i problemes històrics amb arguments basats en evidències i fonts històriques contrastades.

CA3. Sentit crític

El sentit crític és la qualitat referida al fet de discernir la consistència de fets o proposicions que, en general, s'accepten com a vertaders. En aquest sentit, el sentit crític a l'hora de situar-se en el temps vol dir interpretar l'estructura i la consistència dels raonaments, de les opinions o de les afirmacions exposats a les fonts i que s'accepten com a veritables.

Expectatives de final de cicle de la C2

PRIMER CICLE

CA1. Precisió

Al final de primer cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan se situa en el temps històric, diferencia amb precisió l'ordre temporal (abans, ara, després, present, passat, futur) de la història de la seva família i el compara amb el seu entorn més proper, situa en una línia del temps senzilla evidències i fets històrics del passat de la seva família i del seu entorn proper (alternança i simultaneïtat) i fa ús del vocabulari temporal precís.

CA2. Rigor

L'alumne fa un ús rigorós de les fonts i les evidències per reconèixer el passat de la seva família i de la localitat, i ho fa formulant-se preguntes sobre aquest passat, descrivint i comparant objectes del passat i del present per tal d'identificar canvis i continuïtats en el seu ús.

CA3. Sentit crític

Finalment, elabora el seu propi relat sobre algun fet de la seva vida quotidiana, utilitzant diferents formes de comunicació (p. e., dibuixos, frases escrites, comunicació oral, dramatització o simulació). A més, esbrina diferències i semblances en els relats de la vida quotidiana a partir de la comparació.

SEGON CICLE**CA1. Precisió**

Al final de segon cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan se situa en el temps històric, ordena amb precisió cronològicament fets i personatges de la història d'Andorra i del món (successió, simultaneïtat), situa en una línia del temps evidències i fets històrics d'Andorra i del món (ritmes, duració), fa ús de les convencions de datació i periodització històrica europea (aC; dC; edats) i fa ús del vocabulari temporal precís.

CA2. Rigor

L'alumne fa un ús rigorós de les fonts i les evidències per reconèixer alguns fets destacats del passat d'Andorra, i ho fa identificant els aspectes sobre els quals ha d'investigar, caracteritzant alguns fets i identificant quins són els seus protagonistes, les causes i les conseqüències (el què, el perquè, el qui i el com).

CA3. Sentit crític

Finalment, a través del treball de diferents tipus de fonts històriques, elabora el seu propi relat sobre fets destacats de la història d'Andorra i identifica l'existència de punts de vista diferents, els arguments que fan servir els seus autors i les semblances amb fets històrics que hagin succeït en altres indrets.

TERCER CICLE**CA1. Precisió**

Al final de tercer cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan se situa en el temps històric, coneix i aplica les diferents unitats de mesura temporal i utilitza amb precisió les convencions de datació i periodització històrica europea (aC; dC; edats). A més, seqüència de manera precisa fets i personatges del passat d'Andorra, d'Europa o del món, i perioditza de manera temàtica els canvis produïts en diferents aspectes de la vida social, política o cultural.

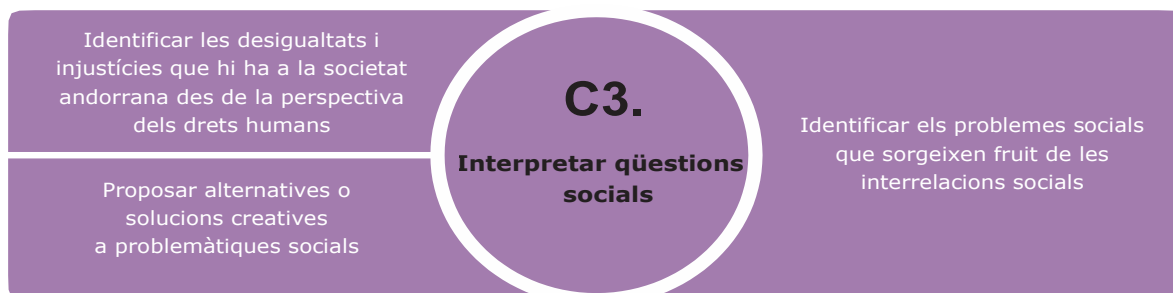
CA2. Rigor

L'alumne, amb l'ajuda del docent, fa un ús rigorós de les fonts i les evidències (analitza i interpreta diferents tipus de fonts: primàries i secundàries, i diferents tipus de suports) per reconèixer alguns processos històrics de la societat andorrana i algun de la història europea, i ho fa formulant-se preguntes sobre aquests processos, centrant-se en els diferents aspectes que s'han de tractar (polítics, socials, econòmics, etc.) i analitzant-ne les causes i les conseqüències a curt, mitjà i llarg termini.

CA3. Sentit crític

Finalment, a través del treball de diferents tipus de fonts històriques, elabora el seu propi relat sobre aquests processos històrics identificant els diferents punts de vista, i analitza a través d'evidències i fonts els arguments en què es recolzen. També relaciona processos històrics de diferents escales territorials identificant aspectes de successió o de simultaneïtat i aspectes de canvi i de continuïtat.

C3. Interpretar qüestions socials

Aquesta competència té com a finalitat de formar el pensament crític i pretén apropar l'alumne al coneixement d'Andorra, a la realitat social que l'envolta a partir de la interpretació de qüestions socials, per tal que elabori interpretacions pròpies informades i adopti actituds proactives pròpies d'una ciutadania democràtica compromesa, capaç de contribuir a millorar la societat andorrana i el món.¹⁴

Les qüestions socials poden prendre diferents formes (com per exemple, les qüestions socialment vives, les controvèrsies, els problemes o els fenòmens), però totes comparteixen trets comuns. Es tracta de qüestions complexes en què interaccionen nombroses variables i estan impregnades de les perspectives, les ideologies i les creences dels seus protagonistes, però també de qui les interpreta. Per les seves característiques, esdevenen el context òptim perquè l'alumne construeixi un pensament propi i compregui la necessitat de participar amb veu pròpia en la construcció de solucions o alternatives socials.¹⁵

Interpretar una qüestió social implica necessàriament un recorregut per les diferents aportacions de les ciències socials que han tractat parcialment la qüestió o el problema i que el fan comprensible. Només d'aquesta manera l'alumne pot identificar les problemàtiques sorgides de les interrelacions socials, el seu origen, les seves causes i les seves conseqüències.

Les qüestions socials ens parlen d'invisibilitats i oblits històrics, de desigualtats, d'injustícies que cal que l'alumne identifiqui tenint en compte els drets humans. Comprendre que aquestes desigualtats hi són i que sovint estan relacionades amb el gènere, amb la infància, amb la gent gran o amb persones procedents d'altres cultures i d'altres ètnies, i que generen racisme, masclisme, homofòbia, pederàstia i maltractament a les persones grans i als infants, ajuda l'alumne a desenvolupar la pròpia consciència ciutadana democràtica, a comprometre's i a ser solidari amb els altres.¹⁶

La proposta d'alternatives a aquestes desigualtats i injustícies és important per al desenvolupament del compromís i la responsabilitat amb la pròpia societat i amb les altres persones i cultures que conviuen a Andorra. A més, són manifestacions de solidaritat que permeten desenvolupar una consciència ciutadana crítica.¹⁷

¹⁴ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 6, "Consciència cívica"; 8, "Autoeficàcia"; 10, "Habilitats d'aprenentatge autònom"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

¹⁵ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 10, "Habilitats d'aprenentatge autònom"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

¹⁶ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 1, "Valorar la dignitat humana i els drets humans"; 2, "Valorar la diversitat cultural"; 3, "Valorar la democràcia, la justícia, la igualtat i l'estat de dret"; 5, "Respecte"; 6, "Consciència cívica"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 13, "Empatia", i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

¹⁷ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 6, "Consciència cívica"; 7, "Responsabilitat", i 11, "Habilitats de pensament analític i crític".

¹⁷ | Programa de medi d'Andorra

Orientacions Didàctiques de la C3

Les qüestions socials ho són perquè formen part del present, de l'actualitat, i en tenim un coneixement directe a través de les vivències, de les xarxes socials i dels mitjans de comunicació. Sovint formen part de la “mala consciència” de les societats per haver invisibilitzat fets, problemes, conflictes o protagonistes del passat que no convé recordar, però que segueixen presents en el subconscient social. Per tant, és fonamental partir del coneixement o de la representació que l'alumnat té de la qüestió per iniciar el procés d'aprenentatge a partir d'aquest coneixement o representació.

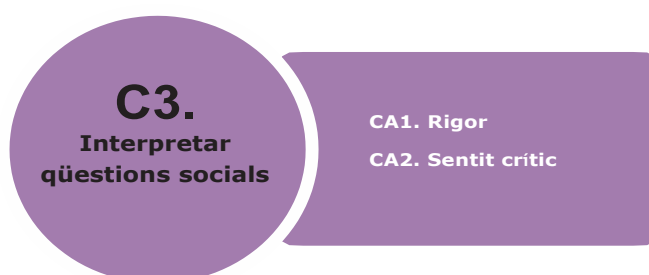
Interpretar una qüestions socials és un procés complex en el qual sovint interactuen i s'encavalquen arguments i sentiments. És important determinar quin és el paper d'uns i altres en el desenvolupament del problema o de la injustícia, i aprendre a mantenir una certa distància per saber elaborar un relat propi d'aquesta qüestió i emetre judicis de valor. És bàsic el desenvolupament de l'empatia i de valors com la justícia social, la solidaritat i la pau.¹⁸

Les qüestions socials o les injustícies deixen moltes evidències que l'alumnat podrà utilitzar de manera crítica i creativa, ja que sovint són testimonis directes de protagonistes o de persones que han viscut de prop la situació. És evident també que s'han d'utilitzar fonts secundàries, en particular quan la qüestió o la injustícia és molt present en la nostra realitat. La comparació entre qüestions socials i injustícies, en el present i en el passat, pot facilitar la simulació d'alternatives de cara a la solució de problemes, qüestions o desigualtats que hi pugui haver en el futur.¹⁹

Criteris d'avaluació de la C3

CA1. Rígor

Rígor entès com la qualitat d'un procés de pensament crític, lliure d'estereotips i prejudicis que es fonamenta en evidències. Interpretar qüestions socials amb rígor vol dir construir una argumentació, que tingui en compte

¹⁸ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 1, “Valorar la dignitat humana i els drets humans”; 3, “Valorar la democràcia, la justícia, la igualtat i l'estat de dret”; 11, “Habilitats analítiques i de pensament crític”; 13, “Empatia”; 15, “Habilitats lingüística, comunicativa i plurilingüe”, i 20, “Coneixement i comprensió crítica del món”.

¹⁹ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 1, “Valorar la dignitat humana i els drets humans”; 3, “Valorar la democràcia, la justícia, la igualtat i l'estat de dret”; 11, “Habilitats analítiques i de pensament crític”; 13, “Empatia”, i 20, “Coneixement i comprensió crítica del món”.

l'abast del coneixement sobre la qüestió tractada i que es recolza en fonts fiables i informacions obtingudes fruit del debat i del contrast de perspectives.

CA2. Sentit crític

El sentit crític és la qualitat referida a discernir, conèixer i analitzar l'estructura i la consistència de les interpretacions dels fets o proposicions, valorant la seva veracitat. Ser crític a l'hora d'interpretar qüestions socials, vol dir valorar les diverses opcions o postures, els diferents interessos o intencionalitats de les persones o dels grups que intervenen, així com el compromís en la solució de la qüestió tractada.

Expectatives de final de cicle de la C3

PRIMER CICLE

CA1. Rigor

Al final de primer cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan interpreta qüestions socials, les identifica en el seu àmbit més proper, a l'escola i a la localitat, i destria la informació a partir d'un treball rigorós de les fonts d'informació. Per fer-ho analitza, a partir d'una pauta donada pel docent, la validesa de les fonts d'informació a partir d'uns paràmetres simples donats (autoria/credibilitat, precisió, actualitat, etc.), i identifica quines fonts aborden la qüestió i quines semblances i diferències troben en el tractament. A més, descriu els aspectes principals de la qüestió tractada (on, què, qui, com).

CA2. Sentit crític

L'alumne també analitza críticament la informació de les diferents fonts facilitades pel docent i amb el seu suport, i ho fa valorant-ne la veracitat (diferència arguments de sentiments). A més, identifica situacions de desigualtat o injustes en el seu entorn més proper i les compara amb altres problemàtiques que passen en realitats properes a partir d'una pauta donada pel docent.

Finalment, raona la seva posició davant de les qüestions tractades a l'aula fent servir arguments i proposa solucions o alternatives viables. Per fer-ho, defineix allò que vol aconseguir en termes de viabilitat, determina els recursos que necessitarà i identifica les possibles conseqüències (positives i negatives) per a les persones del seu entorn. L'alumne, finalment, explica la seva proposta fent servir arguments i identifica aspectes de millora, si escau, en els arguments que fan servir els altres per arribar a una solució consensuada.

SEGON CICLE

CA1. Rigor

Al final de segon cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan interpreta qüestions socials, situa les qüestions tractades en el seu context sociocultural, destriant la informació a partir d'un treball rigorós de les fonts d'informació, facilitades pel docent i amb el seu suport. Per fer-ho, valora la validesa de les fonts d'informació a partir de paràmetres facilitats pel docent (autoria/credibilitat, precisió, abast/rellevància, actualitat, objectivitat, etc.). A més, identifica els seus protagonistes, descriu el paper que tenen en la qüestió (p. e., si els afecta o no) i reconeix el contingut explícit.

CA2. Sentit crític

L'alumne també valora críticament la informació de les diferents fonts facilitades pel docent i amb el seu suport, i ho fa valorant-ne la veracitat i fiabilitat (diferència arguments de sentiments). A més, identifica aspectes de justícia social en el seu entorn proper o en realitats més llunyanes (p. e., desigualtats, faltes

d'equitat, vulneració de drets, etc.) i els compara amb altres problemàtiques properes a partir d'una pauta donada pel docent.

Finalment, expressa els seus arguments sobre les qüestions tractades a l'aula de manera raonada i proposa solucions o alternatives viables. Per fer-ho, defineix els objectius o les metes que s'han d'aconseguir (en termes de "viabls", "pertinents" i "acceptables"), determina els recursos que necessitarà i identifica les possibles conseqüències a curt termini per a les persones del seu entorn. L'alumne, finalment, argumenta la seva proposta i identifica aspectes de millora, si escau, atenent els arguments dels altres per tal d'arribar a una solució consensuada.

TERCER CICLE

CA1. Rigor

Al final de tercer cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan interpreta qüestions socials, situa les qüestions tractades en el seu context sociocultural, destriant la informació a partir d'un treball rigorós de les fonts d'informació, facilitades pel docent i amb el seu suport. Per fer-ho, valora la validesa de les fonts d'informació a partir de diferents paràmetres (autoria/credibilitat, precisió, abast/rellevància, actualitat, objectivitat, etc.) i caracteritza els seus protagonistes, identificant els diferents posicionaments presents en les fonts davant de la problemàtica. A més, reconeix el contingut explícit i identifica similituds i diferències amb qüestions semblants a altres realitats.

CA2. Sentit crític

L'alumne també valora críticament la informació de les diferents fonts facilitades pel docent, i ho fa valorant-ne la veracitat i fiabilitat (diferencia fets d'opinions, detecta els diferents posicionaments davant d'una qüestió i les possibles intencions que hi ha darrere, i reconeix els buits, allò que no es diu, a partir de la contrastació de diferents fonts d'informació). A més, identifica aspectes de justícia social en les problemàtiques tractades (p. e., desigualtats, faltes d'equitat, vulneració de drets, etc.) i els compara amb altres problemàtiques properes.

Finalment, expressa els seus arguments sobre les qüestions tractades a l'aula de manera raonada fent servir diferents perspectives i proposa solucions o alternatives viables. Per fer-ho, defineix els objectius o les metes que s'han d'aconseguir (en termes de "viabls", "pertinents" i "acceptables"), determina els recursos que necessitarà i considera l'impacte a curt i llarg termini. L'alumne, finalment, argumenta la seva proposta i la modifica, si escau, atenent els arguments dels altres per tal d'arribar a una solució consensuada.

Recursos d'aprenentatge

Els recursos d'aprenentatge s'han distribuït en tres blocs, que fan referència a tres grans àmbits de coneixement de l'estudi del medi. El primer bloc està relacionat amb la identitat personal i col·lectiva, les activitats humanes i culturals, i l'organització del poder democràtic en la comunitat andorrana. La participació democràtica té una rellevància especial, ja sigui a través de la representativitat política o de l'associacionisme cultural o d'altres tipus. La pluralitat d'idees i la diversitat cultural són aprenentatges essencials, així com els drets i els deures per participar-hi. En aquest sentit, es fa una anàlisi dels principals àmbits de convivència en el context andorrà: la família, l'escola, els comuns, l'Estat i Europa.

Al segon bloc es pretenen treballar coneixements relatius al paisatge andorrà i com aquest paisatge ha condicionat la vida de les persones que l'han habitat al llarg del temps. El poblament ha transformat el paisatge i les activitats econòmiques: agrícoles, industrials, turístiques, etc. D'altra banda, Andorra, com a país de frontera, té unes característiques d'un espai de pas, de trobada, de contacte amb altres cultures i de comunicació, i en l'actualitat els moviments de població continuen en un món cada vegada més globalitzat. Cal interpretar, doncs, l'espai natural i social d'Andorra com un país connectat amb el món, des de la sostenibilitat de l'economia i des de la protecció de l'espai natural.

L'últim bloc fa un recorregut pel passat d'Andorra per comprendre els canvis i les continuïtats en la nostra societat, com s'ha transformat la vida de les persones i les maneres de viure i conviure. Viatjar per la història d'Andorra vol dir també abordar els conflictes del passat i com s'ha arribat a la nostra societat democràtica actual. Això demana la formació en capacitats per a la interpretació crítica de les fonts històriques i per construir narracions coherents quant al temps històric i l'explicació causal i intencional.

Bloc 1. Jo i les altres persones

Aquest bloc inclou coneixements sobre la vida en comunitat, des del reconeixement de la identitat individual i col·lectiva fins a la convivència amb altres persones i la superació de les dificultats a través del consens i la cooperació. L'estudi dels rols i les responsabilitats familiars permet abordar diferents aspectes, com la capacitat de les persones de conviure i d'organitzar-se, així com d'establir normes, drets i deures, i distribuir-se les responsabilitats.

La pluralitat d'idees és un dels valors que han de caracteritzar la presa de decisions per part de la ciutadania per resoldre els problemes i conflictes del present, per arribar a acords i per construir el futur d'Andorra. L'educació per a la ciutadania democràtica comença a l'escola, on els infants tenen l'oportunitat d'aprendre què vol dir organitzar-se i cooperar.

La diversitat cultural i de tota mena és una de les altres característiques que s'ha d'abordar com a tret positiu de la nostra societat. Tothom és igual i alhora diferent, tothom és igual davant de les responsabilitats socials i de la justícia, però cada persona és diferent, pel seu origen familiar, ètnic, religiós o lingüístic o per altres característiques pròpies.

L'associacionisme ha estat i és una forma de participació de la ciutadania de gran valor que ha donat lloc a un important teixit associatiu, fet que representa un aspecte rellevant de la vida democràtica del país. La convivència, la pluralitat, la diversitat i la participació són els eixos d'aquest bloc, que planteja així un aprenentatge dels valors democràtics en la formació de la ciutadania andorrana, fugint d'estereotips i prejudicis, per a la seva participació en la vida política i social.

Bloc 1. Jo i les altres persones

1r CICLE	2n CICLE	3r CICLE
FETS I CONCEPTES		
La vida en comunitat		
La identitat individual i la identitat col·lectiva La família: convivència i cooperació Rols i responsabilitats familiars Les professions dels membres de la família Les normes de convivència familiar Les relacions en la família canvien amb el temps La relació entre iguals Normes d'aula i el funcionament de la classe Els grups cooperatius: rols i responsabilitats Els conflictes a la família i a l'escola i la necessària mediació	La població andorrana L'organització tradicional de la societat andorrana en el passat Els comuns L'organització dels comuns Els serveis dels comuns al servei de la ciutadania	Drets i deures en la nostra comunitat i els conflictes derivats d'incomplir-los Els valors democràtics com a valors de la convivència andorrana i els valors europeus El Govern d'Andorra i les mesures polítiques que vetllen per la convivència i la cooperació dels ciutadans d'Andorra La participació de la ciutadania en la presa de decisions polítiques, culturals o socials Els desequilibris econòmics i socials a la societat andorrana i les polítiques de futur per pal·liar-los Europa: les relacions d'Andorra amb els països veïns

		La cooperació, la protecció i la defensa dels drets humans. El paper d'Andorra
La pluralitat i la diversitat		
Tothom és igual i alhora diferent La participació democràtica a l'escola i a l'aula La presa de decisions Els drets i deures a l'escola	Democràcia: la participació social i política a Andorra La cooperació i la interdependència com a garantia de la convivència: la cooperació a Andorra Les polítiques socials de la parròquia/Andorra i el seu impacte en la millora de la convivència El paper dels diferents agents socials Grups de pertinença socials i culturals	Andorra: el camí cap a un estat de dret, democràtic i social Els canvis en l'organització social Els drets socials, civils i polítics Participació representativa/política a Andorra Els obstacles en el compliment dels drets L'associacionisme i la participació democràtica El teixit associatiu a Andorra
PROCEDIMENTS		
Indagació, plantejament de problemes i preguntes		
Formulació de preguntes orientades a definir la nostra identitat o identitats des de la família o l'escola Recollida de dades sobre algun problema de convivència a l'escola Identificació de problemes de convivència a la família i a l'escola	Formulació de preguntes sobre les identitats de les persones que conviuen a Andorra Recollida de dades sobre la pluralitat d'idees o la diversitat cultural que hi ha a Andorra Identificació de problemes en el context social d'Andorra	Formulació de preguntes sobre l'associacionisme i la participació democràtica Recollida de dades sobre problemàtiques d'incompliment de drets i deures Identificació de problemàtiques amb relació als desequilibris econòmics i a les desigualtats socials
Anàlisi i interpretació crítica de la informació		
Descripció de les rutines de la vida quotidiana a partir de la pròpia realitat i de la comparació amb altres realitats Comparació de les normes de convivència vigents a casa, a l'escola, a la classe i als espais públics Interpretació de fonts d'informació de la família i de l'escola per comprendre la diversitat Identificació dels canvis en les relacions familiars amb el pas del temps Definició de drets, deures i responsabilitats dels membres de la comunitat educativa	Identificació dels valors de la democràcia en diferents situacions reals de la vida quotidiana Identificació de les tasques i responsabilitats en l'organització dels comuns Interpretació de fonts d'informació sobre la diversitat de persones i grups socials, ètnics, religiosos, culturals o polítics d'Andorra Anàlisi dels mecanismes de funcionament dels comuns Anàlisi dels mecanismes de participació social a Andorra comparant-los amb l'organització comunitària tradicional Anàlisi de l'organització i de la gestió espacial de les set	Identificació dels canvis i permanències en l'organització social a Andorra Interpretació de fonts d'informació sobre les desigualtats en la societat andorrana Interpretació de dades sobre els drets i deures Anàlisi dels mecanismes de participació social a Andorra comparant-los amb l'organització comunitària i consuetudinària tradicional Anàlisi de l'evolució dels drets socials, cívics i polítics dels darrers cent anys a Andorra i en comparació amb altres països

parròquies		
Comunicació, síntesi i argumentació		
Emetre judicis de manera clara i fonamentada a partir del més rellevant de les informacions i dades disponibles Definició conjunta de les normes d'aula i de funcionament en els grups de treball Discussió sobre les normes i la seva utilitat, i el respecte i l'incompliment de les normes a l'escola i a l'aula Argumentació sobre la convivència a la família i a l'escola, tenint en compte la pluralitat i la diversitat	Emetre judicis de manera clara, crítica i fonamentada a partir de la síntesi de dades de diferent naturalesa Qüestionament del paper dels infants i els joves en la vida de la comunitat, al carrer o a la ciutat, com a consumidors o usuaris de serveis o com a ciutadans responsables Discussió sobre les característiques de la població andorrana, els seus orígens i les seves maneres de viure Argumentació sobre la solució de problemes socials a partir de valors democràtics de participació	Emetre judicis de manera clara, crítica i fonamentada a partir de la síntesi de dades, elements i informacions diferents i contraposades Qüestionament de l'incompliment de drets i deures a la societat andorrana Argumentació d'alternatives o solucions per garantir l'exercici de drets per part de la ciutadania andorrana Argumentació sobre el respecte als drets i deures i la necessitat de complir-los
ACTITUDS I VALORS		
Valoració de la importància d'entendre's amb els altres i saber conviure-hi Valoració de la diferència com a diversitat a l'entorn proper familiar i escolar Conscienciació dels prejudicis i estereotips que hi ha en les relacions socials	Respecte pel pluralisme d'idees o opinions i per la diversitat cultural o de qualsevol tipus Valoració positiva de la importància de participar en la vida democràtica de la comunitat Predisposició a la solució de problemes o a la construcció d'alternatives des de la responsabilitat i el compromís personal	Rebuig de les situacions en què no es respecten els drets i els deures fonamentals de la ciutadania Valoració de l'associacionisme com a forma de cooperació per aconseguir objectius per la via democràtica Sensibilització envers la riquesa del consens per a la resolució de conflictes socials

Orientacions didàctiques del bloc 1

En primer lloc, cal partir de preguntes relatives a quina és la nostra identitat o identitats individualment i col·lectivament, fent una reflexió sobre el paper o el rol a la família o a l'escola. Per comprendre les formes de convivència i organització, i per reflexionar sobre com se solucionen els problemes i els conflictes socials, es pot recollir informació sobre algun problema escolar i identificar-ne els protagonistes, les causes i les conseqüències, així com analitzar la naturalesa i la intencionalitat de les fonts. Una altra possibilitat és recollir informacions i traslladar aquesta anàlisi a un context andorrà més ampli en què s'esdevinguin situacions de respecte a la pluralitat i la diversitat, en què apareguin prejudicis o estereotips, desigualtats i injustícies, per exemple a partir de casos reals que hagin succeït.

L'anàlisi de l'associacionisme i el seu paper en la participació democràtica a diferents nivells d'Andorra és també una bona estratègia perquè els nens i les nenes tinguin coneixement de com es resolen alguns problemes i, a la vegada, com s'interacciona amb l'Administració local quan sorgeixen problemes o quan algun col·lectiu pretén portar a terme alguna activitat, que estarà relacionada amb els seus objectius, ja siguin culturals,

esportius, socials, reivindicatius, etc. Aquest procés també serà un aprenentatge de les normes establertes respecte de l'ús dels espais comuns, per exemple quan es demana ocupar els espais públics o gaudir-ne.

Bloc 2. Espai i societat

En aquest segon bloc es pretén interpretar el paisatge andorrà, tant pel que fa als seus elements naturals com a paisatge de muntanya com en relació amb la manera com aquest paisatge ha anat evolucionant, en especial per l'ocupació de l'espai per part de la població andorrana, i també pels diferents usos de la muntanya al llarg del temps. Andorra és un país d'Europa situat en una confluència entre països, un país de frontera, i les comunicacions amb l'exterior marquen la seva configuració. En l'actualitat, la globalització de l'economia i les relacions internacionals són decisives per al seu futur.

La transformació del territori ha estat marcada per les necessitats humanes en cada època, com a espai agrícola i ramader de muntanya, les indústries de la societat tradicional i l'aprofitament dels recursos naturals, els canvis en el món rural i urbà, i la conversió en un país de serveis, comerç, turisme i activitats financeres. La urbanització del paisatge andorrà ha estat un aspecte clau d'aquests canvis, com també ho ha estat l'establiment de noves comunicacions entre els nuclis urbans i amb l'exterior, conseqüència de l'evolució de la població d'Andorra en les últimes dècades.

Avui dia, la preservació de l'entorn natural i les mesures de protecció del medi ambient són objectius fonamentals per al país. En aquest sentit, algunes eines importants per assegurar un futur sostenible són la recuperació dels usos tradicionals del medi per preservar la natura, el tractament dels residus i la disminució de la contaminació, la protecció dels boscos i la creació d'espais protegits, entre d'altres.

Bloc 2. Espai i societat

1r CICLE	2n CICLE	3r CICLE
FETS I CONCEPTES		
Andorra, paisatge natural de muntanya		
El paisatge andorrà: Elements abiòtics: relleu, clima i aigua Elements biòtics: sòl, fauna i vegetació Els agents modeladors del paisatge Les relacions dels habitants de la meva parròquia amb el paisatge que ens envolta	L'evolució del paisatge andorrà. Els diferents usos de la muntanya al llarg del temps	Andorra, un país d'Europa: Les relacions econòmiques, culturals i esportives dels andorrans amb la resta d'Europa Un país de frontera, les comunicacions amb l'exterior Els paisatges d'Andorra i els paisatges del món Els riscos naturals
Ocupació i transformació del territori		
Les necessitats humanes i la transformació del territori andorrà L'espai agrícola i ramader de muntanya a Andorra, i la seva incidència en l'organització del territori	L'impacte de l'acció humana en el medi andorrà L'activitat agrícola i ramadera modeladora tradicional del paisatge	Una economia orientada als serveis Comerç, turisme i activitats financeres

Els pobles i les ciutats d'Andorra: el món rural i el món urbà Les activitats econòmiques i la seva incidència en el territori	Les indústries de la societat tradicional i l'aprofitament dels recursos naturals El món rural en l'actualitat i la seva ocupació del territori L'evolució dels oficis cap a una societat de serveis	Les conseqüències per al sector primari andorrà L'impacte de l'esquí en el territori i en el desenvolupament humà a Andorra La urbanització del paisatge andorrà La comunicació entre nuclis urbans: de la comunicació tradicional per camins de ferradura a la construcció d'una xarxa de carreteres al segle XX L'evolució de la població a Andorra les últimes dècades Les migracions actuals en el territori d'Andorra
La preservació de l'entorn natural		
Mesures de protecció del medi ambient i de la natura La recuperació dels usos tradicionals del medi per preservar la natura La protecció del medi ambient a casa i a l'escola	L'impacte de l'estil de vida urbà La pressió demogràfica i econòmica sobre el medi físic andorrà La contaminació de les aigües, de l'aire, acústica i lumínica El tractament dels residus i els punts negres de la parròquia La protecció dels boscos i la creació d'espais protegits Els hàbits de consum	Els efectes del canvi climàtic a Andorra i la necessitat d'estalvi energètic El significat del creixement sostenible i les possibles alternatives als problemes ambientals
PROCEDIMENTS		
Indagació i plantejament de problemes i preguntes		
Formulació de preguntes sobre els paisatges d'Andorra i els seus canvis Recollida d'informació de l'evolució del territori i l'ús d'aquest espai al llarg del temps Identificació de problemes relatius a la preservació de la natura	Formulació de preguntes sobre el creixement de la població i de l'urbanisme Recerca de dades dels hàbits de consum Identificació dels problemes que es generen en el tractament de residus a Andorra	Formulació de preguntes sobre l'evolució de les activitats econòmiques Obtenció d'informació dels problemes mediambientals relacionats amb les activitats econòmiques Identificació de les problemàtiques amb relació a la preservació del medi natural i a les dificultats de la sostenibilitat
Anàlisi i interpretació de la informació		
Interpretació de fonts d'informació gràfiques per a la localització d'espais quotidians en el mapa d'Andorra Representació geogràfica d'espais propers o recorreguts quotidians Descripció de recorreguts quotidians diaris Identificació dels diferents tipus de paisatges d'Andorra	Localització en el mapa dels espais protegits Localització d'elements naturals i humans que hi ha en el paisatge a partir de la interpretació de representacions cartogràfiques Descripció de la presència dels sectors de producció i de les principals activitats econòmiques que hi ha a	Ús de tècniques cartogràfiques per representar espais o xarxes de relació entre Andorra i la resta del món Localització geogràfica d'Andorra al món Descripció de la presència dels sectors de producció i de les principals activitats econòmiques que hi ha a Andorra

Anàlisi de les característiques dels principals assentaments de la parròquia Anàlisi dels elements naturals i antròpics que influeixen en la configuració del paisatge Identificació dels canvis i de les continuïtats en el paisatge d'Andorra, així com dels aspectes positius i negatius dels canvis Anàlisi de les possibles accions per preservar la natura i tenir cura del medi ambient Identificació d'espècies autòctones en perill d'extinció i de les introduïdes Anàlisi de les causes d'extinció de certes espècies autòctones i dels efectes de la introducció d'espècies foranes (p. e., el mufló)	Andorra Comparació de punts de vista sobre el consum Anàlisi del paper dels espais protegits i de les mesures de protecció del medi ambient a Andorra Anàlisi de l'evolució de la superfície destinada a les activitats agropecuàries a Andorra	Caracterització de l'economia de mercat andorrana i del seu impacte en l'economia tradicional Anàlisi de l'impacte de les estacions d'esquí en el medi andorrà i en l'economia Anàlisi dels riscos naturals i del seu impacte sobre la vida de les persones Anàlisi de les necessitats energètiques dels diferents nuclis urbans Anàlisi de les accions que es duen a terme per minimitzar l'impacte del canvi climàtic
Comunicació, síntesi i argumentació		
Emetre judicis de manera clara i fonamentada a partir del més rellevant de les informacions i de les dades disponibles Valoració crítica de la incidència de les persones en el medi i en la conservació d'espais naturals Valoració crítica de les actuacions que contribueixen a la protecció del medi Proposta de solucions o alternatives sobre la conservació de la natura i les accions individuals de les persones per tenir cura del medi ambient	Emetre judicis de manera clara, crítica i fonamentada a partir de la síntesi de dades de diferent naturalesa Argumentació d'accions destinades a la millora del medi ambient a la parròquia Valoració crítica del progrés econòmic viscut a Andorra els darrers cent anys i dels seus aspectes positius i negatius en relació amb el medi ambient Proposició d'accions destinades a millorar la gestió de residus i la disminució de la contaminació des de l'escola	Emetre judicis de manera clara, crítica i fonamentada a partir de la síntesi de dades, elements i informacions diferents i contraposades Valoració de les causes i conseqüències del canvi d'orientació econòmica que suposa passar d'una economia basada en l'agricultura i la ramaderia a una de basada en els serveis Valoració crítica de la influència de les vies de comunicació i el transport en l'economia andorrana Proposició de solucions o alternatives per al creixement econòmic d'Andorra
ACTITUDS I VALORS		
Respecte per l'entorn Valoració de la necessitat de preservar la riquesa paisatgística andorrana Actitud reflexiva de valoració i respecte de l'entorn natural	Respecte per l'entorn Valoració de la necessitat d'un consum responsable i de la disminució de residus Conscienciació de la necessitat de les accions públiques i individuals per reduir la contaminació	Respecte per l'entorn Conscienciació de la necessitat de les accions públiques i individuals orientades a garantir el futur del medi

Orientacions didàctiques del bloc 2

Cal ensenyar als nens i a les nenes a observar els paisatges andorrans i a formular-se preguntes com ara: sempre han estat així?, com han canviat?, com eren abans?, quines activitats s'hi feien?, com podem preservar la natura?, com han de conviure els espais rurals i urbans?, com poden créixer el poblament i l'urbanisme?, aquest creixement és compatible amb la conservació de la natura?, com afecta el que fem, el que treballem o el que consumim en la conservació de la natura?, què fem amb els residus?, on van?, com els podem reaprofitar? També cal que facilitem informació, textos i imatges que ajudin a contestar algunes d'aquestes qüestions; d'altres les poden indagar a partir d'un treball autònom.

Les preguntes formulades tracten problemes del paisatge i mediambientals, moltes vegades relacionats amb les activitats econòmiques o urbanístiques d'Andorra. Cal treballar la recerca d'informació i la seva anàlisi per mostrar les dificultats relacionades amb el creixement de les activitats econòmiques i la seva compatibilitat amb la preservació de la natura. Un aspecte essencial d'aquest aprenentatge és que els infants comprenguin que hi ha opinions diferents, punts de vista divergents, perquè hi ha interessos contraposats.

Cal posar a disposició de l'alumnat les condicions o les estratègies adequades perquè treballi amb recursos geogràfics, fent diferents tipus de representació d'espais propers i recorreguts quotidians, a fi d'identificar diversos tipus de paisatges amb elements naturals i humans i de reconèixer canvis i continuïtats, així com les característiques dels principals assentaments de la parròquia o la presència dels sectors de producció. L'alumnat ha de fer servir tècniques cartogràfiques per situar Andorra al mapa d'Europa i per representar espais o xarxes de relació entre Andorra i la resta del món. Les activitats de formació del pensament geogràfic de l'alumnat han de facilitar el desenvolupament d'una actitud crítica dirigida a proposar alternatives per a la conservació de la natura i per al creixement sostenible d'Andorra.

Bloc 3. Història i memòria

Aquest bloc aborda la història d'Andorra des de la idea que hi ha diferents tipus de memòries, com la memòria individual o col·lectiva, i d'històries familiars que componen una història més general de país. La història vol donar veu als aspectes de la vida quotidiana, a totes les dones i els homes, als nens i nenes que també han fet la història d'Andorra, als pagesos, als pastors, als artesans o a qualsevol persona que hagi viscut els esdeveniments històrics o els canvis socials més transcendents per a la vida de la gent d'Andorra. Aquest bloc vol posar l'accent no només en els esdeveniments polítics més destacables, sinó també en les manifestacions culturals o populars que també configuren la història del país.

Un segon apartat dedica l'atenció al pas "de la societat tradicional a l'Andorra d'avui dia", començant per la casa i la comunitat familiar, les formes d'organització social tradicionals, la conservació del patrimoni familiar i el paper de la dona, les relacions de poder en altres èpoques i el paper de les activitats econòmiques tradicionals, com l'agricultura i la ramaderia a Andorra, l'art popular i l'artesania tradicional a Andorra, les fires com a lloc d'intercanvi i de trobada, les festivitats i, en general, la cultura popular, formada per una gran quantitat de manifestacions de tota mena, com les llegendes i el fenomen de la bruixeria als Pirineus.

Ja situats en l'Andorra més actual, es pretén analitzar com Andorra ha passat de ser un país d'emigrants, a principis del segle XX, a convertir-se en un país receptor d'immigració a finals de segle i a principis del segle XXI. Andorra ha estat sempre, per la seva situació geogràfica d'encreuament de camins, una terra d'acollida i de pas, de trobada i de convivència entre cultures. Amb l'obertura econòmica i l'arribada del turisme, Andorra es transforma en un país modern que conviu amb la globalització i manté relacions amb Europa i el món, i col·labora amb els organismes internacionals.

Bloc 3. Història i memòria

1r CICLE	2n CICLE	3r CICLE
FETS I CONCEPTES		
La història de les persones que componen la història d'Andorra		
La història familiar Els canvis produïts en la pròpia vida i les evidències dels mateixos canvis Els objectes familiars, passat i present (les fonts històriques familiars) Edificis, monuments i objectes emblemàtics del passat de la parròquia El patrimoni immaterial andorrà (p. e., tradicions, llegendes, festes i cançons)	Les històries familiars que ajuden a construir la història d'Andorra Els nens i les nenes d'Andorra en el passat i en el present	Testimoni de la nostra herència: el patrimoni cultural d'Andorra
De la societat tradicional a l'Andorra d'avui dia		
	La casa a Andorra, la comunitat familiar	Andorra: de l'emigració a la immigració

	Formes d'organització social tradicionals La conservació del patrimoni familiar i el paper de la dona Les autoritats i el poble baix Pastors i pagesos Agricultura i ramaderia a Andorra, passat i present L'art popular i l'artesanía tradicional a Andorra Les fires, lloc d'intercanvi i trobada Festivitats i celebracions relacionades amb el món rural tradicional (p. e., Sant Antoni, Sant Joan) La cultura popular a través de les llegendes: entre la realitat i la ficció El fenomen de la bruixeria als Pirineus	 L'emigració andorrana de principis segle xx i la immigració de finals del segle i del segle xxi Andorra, terra d'acollida i de pas. La Guerra Civil i la II Guerra Mundial L'obertura econòmica i l'arribada del turisme Andorra avui, relacions amb Europa i organismes internacionals
PROCEDIMENTS		
Indagació i plantejament de problemes i preguntes		
Formulació de preguntes sobre fonts històriques familiars Recollida d'informació relacionada amb la història personal a través de fonts històriques familiars Recollida de dades de la història d'un edifici destacat de la parròquia o d'Andorra	Formulació de preguntes relatives a l'evolució de la pagesia a Andorra i a l'entorn pirinenc Selecció d'informació dels canvis en l'organització social a Andorra Recollida de dades i organització de la informació relacionada amb l'art popular i l'artesanía tradicional a Andorra Identificació de problemes històrics que representen les llegendes o l'existència de bruixeria als Pirineus Identificació de problemes relatius a formes de poder en el passat d'Andorra	Formulació de preguntes vinculades a la conservació del patrimoni cultural d'Andorra Selecció d'informació i recollida de dades sobre les migracions a Andorra
Anàlisi i interpretació crítica de la informació		
Elaboració de seqüències temporals de la història personal Identificació dels vincles afectius i de parentiu entre els diferents membres de la família Identificació de canvis i continuïtats de la pròpia vida a partir d'esdeveniments significatius Classificació de les etapes de la història personal establint	Elaboració d'un calendari de fires tradicionals i la seva relació amb els santorals Identificació de canvis i continuïtats en la història familiar i de la parròquia a partir d'esdeveniments significatius Identificació de problemes relatius a formes de poder en el passat d'Andorra Anàlisi de l'evolució de l'art popular i l'artesanía tradicional	Classificació de les etapes de la història d'Andorra establint relacions de successió i de contemporaneïtat Seqüenciació temporal dels esdeveniments més importants dels darrers cent anys a Andorra Identificació de canvis i continuïtats en la història d'Andorra a partir d'esdeveniments significatius

relacions de successió (abans/després) i de simultaneïtat (al mateix temps) Descripció d'esdeveniments de la història familiar o d'altres persones, comparant el present i el passat Comparació dels canvis i continuïtats en les cases i en els edificis Anàlisi i interpretació del patrimoni immaterial d'Andorra: tradicions, llegendes i cançons Anàlisi de fonts històriques familiars sobre la història personal	a Andorra Anàlisi de fonts històriques familiars sobre la història familiar Anàlisi del paper de les dones a la societat tradicional andorrana i la seva evolució fins a la situació actual Anàlisi de les formes d'organització social tradicional andorrana, comparant-les amb altres realitats pirinenques	Interpretació de la realitat actual a través dels mitjans de comunicació del país Anàlisi dels principals moviments migratoris andorrans dels darrers cent anys Anàlisi del paper d'Andorra durant les dos guerres
Comunicació, síntesi i argumentació		
Emetre judicis de manera clara i fonamentada a partir del més rellevant de les informacions i dades disponibles Argumentació de la història personal a partir de fonts històriques Valoració crítica del patrimoni immaterial com a forjador d'identitats	Emetre judicis de manera clara, crítica i fonamentada a partir de la síntesi de dades de diferent naturalesa Argumentació crítica del camí que encara queda per fer quant a la igualtat de drets (p. e., entre homes i dones) Valoració crítica de les causes i els efectes de la desaparició de certs arts i oficis tradicionals andorrans	Emetre judicis de manera clara, crítica i fonamentada a partir de la síntesi de dades, elements i informacions, diferents i contraposades Valoració crítica de les relacions actuals d'Andorra i Europa i les possibles relacions futures
ACTITUDS I VALORS		
Valoració de la informació que ens ofereixen les fonts històriques familiars Consciència de la importància de conservació tant del patrimoni material com l'immaterial	Defensa del patrimoni històric de l'Andorra rural Valoració del concepte de progrés econòmic i social i dels seus aspectes positius i negatius Valoració de les evidències del passat que tenim present	Consciència històrica de la importància de conèixer el passat del país per construir el futur Valoració de les evidències del passat que tenim present

Orientacions didàctiques del bloc 3

La millor metodologia per treballar el temps és la que parteix del passat que tenim present, de la gran Aquest bloc ens permet plantejar un ensenyament basat en l'anàlisi de fonts històriques familiars per reconstruir la història personal i familiar. També és aconsellable treballar algun element del patrimoni, fet que ens permetrà ensenyar valors de conservació i també d'interpretació de fonts materials. Amb aquest objectiu es pot escollir i treballar la història d'un edifici destacat de la parròquia o d'Andorra. Pel que fa a aquests processos d'indagació que pot seguir l'alumnat, es poden plantejar altres qüestions, per exemple relatives a l'evolució de la pagesia o de l'artesania i els oficis relacionats, i també sobre els canvis a la família o en l'organització social.

Una qüestió que pot ser de gran riquesa, a través de la qual podem treballar altres aspectes històrics i antropològics, són les llegendes i les històries sobre l'existència de bruixeria als Pirineus, si ho plantejem com a problemes històrics. A més a més, aquest treball permet formar en la interpretació crítica de diferents informacions contraposades sobre aquests temes controvertits. Altres problemes que podem abordar també poden ser les formes de poder en el passat i en el present a Andorra, el paper de les dones a la societat tradicional andorrana i avui dia, les característiques de les migracions a Andorra, la conservació del patrimoni cultural o la desaparició de certs oficis tradicionals.

Cal facilitar que l'alumnat s'exerciti en algunes tècniques històriques i les domini, com la datació i la periodització, i apliqui aquestes tècniques a esdeveniments i canvis històrics. Cal posar les condicions de treball perquè els nens i nenes dominin la temporalitat, a partir de crear les condicions adequades perquè treballin amb problemes històrics de la realitat o del context proper. El temps històric s'ha de treballar a partir de la narració i d'activitats de successió temporal d'esdeveniments, de reconeixement de la simultaneïtat. La cronologia i la periodització es poden abordar, en un primer moment, a partir de la història personal o familiar, per aplicar-les després a altres escales diferents.

BOPA

Butlletí Oficial del
Principat d'Andorra

Núm. 90

27 de juliol del 2022

36/42

Quadres de síntesi

Quadre de síntesi de la C1

Criteris d'avaluació

CA1. Precisió

CA2. Rigor

CA3. Sentit crític

Expectatives de final de 1r cicle

Al final de primer cicle de primera ensenyança, quan l'alumne se situa en l'espai geogràfic d'Andorra, pren consciència del lloc on viu i on es relaciona amb altres persones¹. En aquest sentit, identifica amb precisió els elements físics i humans que configuren el seu paisatge més proper (cursos d'aigua, vegetació, vies de comunicació, edificis, etc.), així com els signes o símbols que figuren en les diferents representacions de l'espai (lliure o convencional). A més, estableix petits recorreguts de la seva vida quotidiana, relaciona els elements d'un plànol amb elements reals de l'espai representat fent servir diferents escales de representació (més properes i llunyanes) i fa ús del vocabulari espacial adaptat al context que s'està fent servir.

L'alumne, amb l'ajuda del docent, fa un ús rigorós de les fonts (selecciona, organitza i extreu la informació pertinent i la posa en relació amb altres tipus de fonts) per explorar les relacions que estableixen les persones amb l'espai (p. e., espai de treball, d'oci, de descans, etc.). En aquest sentit, descriu i compara les diferències en l'ús d'alguns dels seus espais propers. A més, caracteritza el paisatge que l'envolta, així com les funcions d'algunes de les professions del seu entorn.

Finalment, reconeix l'impacte de la conducta humana sobre el medi ambient. Per fer-ho, reconeix els hàbits de consum, determina com les decisions de consum afecten o han afectat el medi que l'envolta i identifica quines accions s'han fet o es fan per tal de millorar el medi ambient.

Expectatives de final de 2n cicle

Al final de segon cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan se situa en l'espai geogràfic d'Andorra, pren consciència de la pertinença com a habitant de la seva parròquia. En aquest sentit, localitza amb precisió diferents elements del seu entorn proper i llunyà fent servir tècniques cartogràfiques i descodificant els signes i símbols presents a les representacions de l'espai. L'alumne identifica amb precisió sistemes o trames en el paisatge relacionats amb les comunicacions, el relleu, la xarxa hidrogràfica, etc., i estableix relacions entre diferents elements del paisatge, com ara entre el relleu, la hidrografia, les comunicacions i els assentaments humans. A més, fa ús del vocabulari espacial adaptat al context. També es desplaça per l'espai segons les indicacions d'un plànol o a partir d'uns punts de referència comuns.

L'alumne, amb l'ajuda del docent, fa un ús rigorós de les fonts (selecciona, organitza i extreu la informació pertinent i la posa en relació amb altres tipus de fonts) per tal de reconèixer la incidència del comportament humà sobre el medi ambient. I ho fa quan identifica les principals condicions necessàries per mantenir la vida (necessitats bàsiques humanes, però no només, també les dels animals, etc.), caracteritza l'entorn i explica com les persones s'han adaptat i s'adapten a l'espai, al clima i a les característiques físiques de l'entorn andorrà i el compara amb altres realitats (Europa o el món).

Finalment, l'alumne reconeix que existeix la necessitat d'assegurar la sostenibilitat de l'entorn, i ho fa identificant els interessos que hi ha darrere dels canvis en els usos del sòl en un temps determinat, a escala andorrana i europea, relaciona aquests canvis d'ús del sòl dels darrers anys i indica com han afectat el benestar humà. També explica com els hàbits de consum actuals i passats incideixen en l'entorn, i preveu les conseqüències futures de les accions humanes sobre el medi. En darrer lloc, valora algunes de les mesures de preservació del medi.

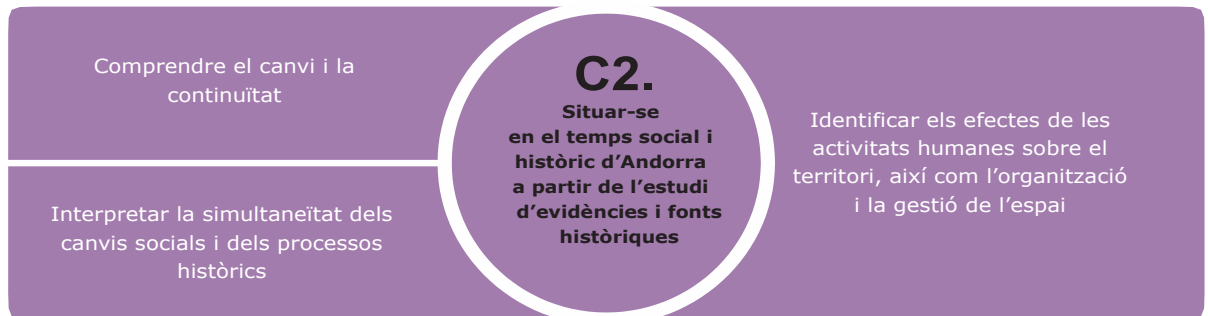
Expectatives de final de 3r cicle

Al final de tercer cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan se situa en l'espai geogràfic d'Andorra, pren consciència de la pertinença com a habitant i ciutadà andorrà i fa compatible aquesta consciència amb una de més global. En aquest sentit, l'alumne ubica les problemàtiques tractades a escala local i global fent ús de tècniques cartogràfiques i compara l'espai proper (parròquia, Andorra) amb espais més llunyans o fent servir diferents moments. A més, fa ús del vocabulari espacial segons el context.

L'alumne, amb l'ajuda del docent, fa un ús rigorós de les fonts (selecciona, organitza i extreu la informació pertinent i la posa en relació amb altres tipus de fonts) per raonar sobre les formes d'interdependència entre el medi ambient i l'activitat humana o l'econòmica. Així, l'alumne determina, dins d'una cadena de producció, el paper dels diferents protagonistes (productor, distribuïdor i consumidor). També identifica, dins de l'espai objecte d'estudi, els llocs que responen específicament a les diferents necessitats, els caracteritza i els compara amb exemples d'altres territoris. A més, identifica l'escala que s'ha de prendre en consideració depenent de la problemàtica tractada (local, nacional, continental o mundial).

Finalment, l'alumne, quan raona sobre quins canvis són necessaris en les pautes de producció i consum a escala local i global per garantir la sostenibilitat del planeta, analitza i valora els canvis en els hàbits de consum dels darrers anys i el seu impacte, i analitza el paper dels mitjans de comunicació de masses i les xarxes socials davant de les problemàtiques mediambientals.

Quadre de síntesi de la C2

Críteris d'avaluació

CA1. Precisió

CA2. Rigor

CA3. Sentit crític

Expectatives de final de 1r cicle

Al final de primer cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan se situa en el temps històric, diferencia l'ordre temporal (abans, ara, després, present, passat, futur) de la història de la seva família i el compara amb el seu entorn més proper, situa en una línia del temps senzilla evidències i fets històrics del passat de la seva família i del seu entorn proper (alternança i simultaneïtat) i fa ús del vocabulari temporal precís.

L'alumne fa un ús rigorós de les fonts i les evidències per reconèixer el passat de la seva família i de la localitat, i ho fa formulant-se preguntes sobre aquest passat, descrivint i comparant objectes del passat i del present per tal d'identificar canvis i continuïtats en el seu ús.

Finalment, elabora el seu propi relat sobre algun fet de la seva vida quotidiana, utilitzant diferents formes de comunicació (p. e., dibuixos, frases escrites, comunicació oral, dramatització o simulació). A més, esbrina diferències i semblances en els relats de la vida quotidiana a partir de la comparació.

Expectatives de final de 2n cicle

Al final de segon cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan se situa en el temps històric, ordena cronològicament fets i personatges de la història d'Andorra i del món (successió, simultaneïtat), situa en una línia del temps evidències i fets històrics d'Andorra i del món (ritmes, duració), fa ús de les convencions de datació i periodització històrica europea (aC; dC; edats) i fa ús del vocabulari temporal precís.

L'alumne fa un ús rigorós de les fonts i les evidències per reconèixer alguns fets destacats del passat d'Andorra, i ho fa identificant els aspectes sobre els quals ha d'investigar, caracteritzant alguns fets i identificant quins són els seus protagonistes, les causes i les conseqüències (el què, el perquè, el qui i el com).

Finalment, a través del treball de diferents tipus de fonts històriques, elabora el seu propi relat sobre fets destacats de la història d'Andorra i identifica l'existència de punts de vista diferents, els arguments que fan servir els seus autors i les semblances amb fets històrics que hagin succeït en altres indrets.

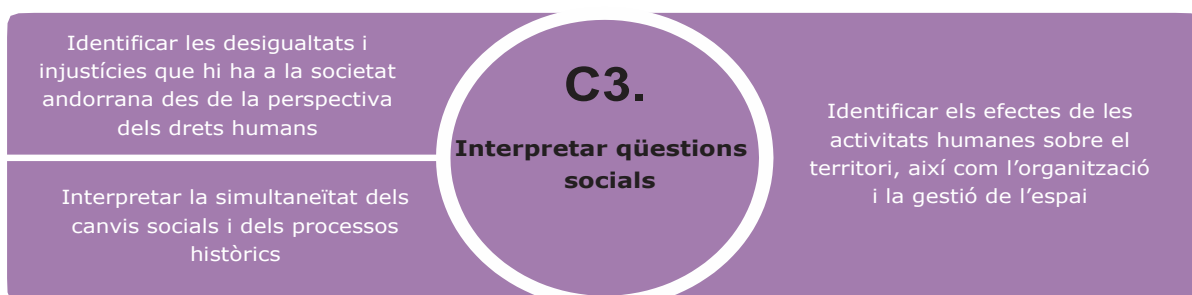
Expectatives de final de 3r cicle

Al final de tercer cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan se situa en el temps històric, coneix i aplica les diferents unitats de mesura temporal i utilitza amb precisió les convencions de datació i periodització històrica europea (aC; dC; edats). A més, seqüència de manera ordenada fets i personatges del passat d'Andorra, d'Europa o del món, i perioditza de manera temàtica els canvis produïts en diferents aspectes de la vida social, política o cultural.

L'alumne, amb l'ajuda del docent, fa un ús rigorós de les fonts i les evidències (analitza i interpreta diferents tipus de fonts: primàries i secundàries, i diferents tipus de suports) per reconèixer alguns processos històrics de la societat andorrana i algun de la història europea, i ho fa formulant-se preguntes sobre aquests processos, centrant-se en els diferents aspectes que s'han de tractar (polítics, socials, econòmics, etc.) i analitzant-ne les causes i les conseqüències a curt, mitjà i llarg termini.

Finalment, a través del treball de diferents tipus de fonts històriques, elabora el seu propi relat sobre aquests processos històrics identificant els diferents punts de vista, i analitza a través d'evidències i fonts els arguments en què es recolzen. També relaciona processos històrics de diferents escales territorials identificant aspectes de successió o de simultaneïtat i aspectes de canvi i de continuïtat.

Quadre de síntesi de la C3

Criteris d'avaluació

CA1. Rigor

CA2. Sentit crític

Expectatives de final de 1r cicle

Al final de primer cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan interpreta qüestions socials, les identifica en el seu àmbit més proper, a l'escola i a la localitat, i destria la informació a partir d'un treball rigorós de les fonts d'informació. Per fer-ho analitza, a partir d'una pauta donada pel docent, la validesa de les fonts d'informació a partir d'uns paràmetres simples donats (autoria/credibilitat, precisió, actualitat, etc.), i identifica quines fonts aborden la qüestió i quines semblances i diferències troben en el tractament. A més, descriu els aspectes principals de la qüestió tractada (on, què, qui, com).

L'alumne també analitza críticament la informació de les diferents fonts facilitades pel docent i amb el seu suport, i ho fa valorant-ne la veracitat (diferència arguments de sentiments). A més, identifica situacions de desigualtat o injustes en el seu entorn més proper i les compara amb altres problemàtiques que passen en realitats properes a partir d'una pauta donada pel docent.

Finalment, raona la seva posició davant de les qüestions tractades a l'aula fent servir arguments i proposa solucions o alternatives viables. Per fer-ho, defineix allò que vol aconseguir en termes de viabilitat, determina els recursos que necessitarà i identifica les possibles conseqüències (positives i negatives) per a les persones del seu entorn. L'alumne, finalment, explica la seva proposta fent servir arguments i identifica aspectes de millora, si escau, en els arguments que fan servir els altres per arribar a una solució consensuada.

Expectatives de final de 2n cicle

Al final de segon cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan interpreta qüestions socials, situa les qüestions tractades en el seu context sociocultural, destriant la informació a partir d'un treball rigorós de les fonts d'informació, facilitades pel docent i amb el seu suport. Per fer-ho, valora la validesa de les fonts d'informació a partir de paràmetres facilitats pel docent (autoria/credibilitat, precisió, abast/rellevància, actualitat, objectivitat, etc.). A més, identifica els seus protagonistes, descriu el paper que tenen en la qüestió (p. e., si els afecta o no) i reconeix el contingut explícit.

L'alumne també valora críticament la informació de les diferents fonts facilitades pel docent i amb el seu suport, i ho fa valorant-ne la veracitat i fiabilitat (diferencia arguments de sentiments). A més, identifica aspectes de justícia social en el seu entorn proper o en realitats més llunyanes (p. e., desigualtats, faltes d'equitat, vulneració de drets, etc.) i els compara amb altres problemàtiques properes a partir d'una pauta donada pel docent.

Finalment, expressa els seus arguments sobre les qüestions tractades a l'aula de manera raonada i proposa solucions o alternatives viables. Per fer-ho, defineix els objectius o les metes que s'han d'aconseguir (en termes de "viables", "pertinents" i "acceptables"), determina els recursos que necessitarà i identifica les possibles conseqüències a curt termini per a les persones del seu entorn. L'alumne, finalment, argumenta la seva proposta i identifica aspectes de millora, si escau, atenent els arguments dels altres per tal d'arribar a una solució consensuada.

Expectatives de final de 3r cicle

Al final de tercer cicle de primera ensenyança, l'alumne, quan interpreta qüestions socials, situa les qüestions tractades en el seu context sociocultural, destriant la informació a partir d'un treball rigorós de les fonts d'informació, facilitades pel docent i amb el seu suport. Per fer-ho, valora la validesa de les fonts d'informació a partir de diferents paràmetres (autoria/credibilitat, precisió, abast/rellevància, actualitat, objectivitat, etc.) i caracteritza els seus protagonistes, identificant els diferents posicionaments presents en les fonts davant de la problemàtica. A més, reconeix el contingut explícit i identifica similituds i diferències amb qüestions semblants a altres realitats.

L'alumne també valora críticament la informació de les diferents fonts facilitades pel docent, i ho fa valorant-ne la veracitat i fiabilitat (diferencia fets d'opinions, detecta els diferents posicionaments davant d'una qüestió i les possibles intencions que hi ha darrere, i reconeix els buits, allò que no es diu, a partir de la contrastació de diferents fonts d'informació). A més, identifica aspectes de justícia social en les problemàtiques tractades (p. e., desigualtats, faltes d'equitat, vulneració de drets, etc.) i els compara amb altres problemàtiques properes.

Finalment, expressa els seus arguments sobre les qüestions tractades a l'aula de manera raonada fent servir diferents perspectives i proposa solucions o alternatives viables. Per fer-ho, defineix els objectius o les metes que s'han d'aconseguir (en termes de "viables", "pertinents" i "acceptables"), determina els recursos que necessitarà i considera l'impacte a curt i llarg termini. L'alumne, finalment, argumenta la seva proposta i la modifica, si escau, atenent els arguments dels altres per tal d'arribar a una solució consensuada.